

Gweledigaeth ar gyfer Gofal Cymdeithasol yng Nghymru

ADSS Cymru
Yn arwain Gwasanaethau
Cymdeithasol yng Nghymru
Leading Social Services in Wales

**CLILC
WLGA**

Gofal Cymdeithasol Cymru
Social Care **Wales**

Pwrpas

Mae llywodraeth leol yn credu y dylai ein system iechyd a gofal cymdeithasol ganolbwyntio ar y ffordd orau i ddarparu systemau iechyd a gofal cymdeithasol integredig sydd wedi'u gwreiddio mewn cymunedau lleol, gan ddatblygu trefniadau mwy integredig yn y gymuned ar lefel leol a allai gyflawni buddion gwirioneddol o ran gyrru gwir integreiddio ac effeithlonrwydd, gan ganolbwyntio ar gefnogi lles a chyflawni canlyniadau.

Prif egwyddor hyn yw'r angen i fuddsoddi mewn ymyriadau cynnar ac atal er mwyn cynnal annibyniaeth a lleihau'r angen am ymyriadau mwy costus. Mae nifer o heriau'n wynebu ein system, sydd wedi'u gosod yng nghyd-destun her ariannol sylweddol (a diffyg cyllid) ar gyfer y sector gofal cymdeithasol, ac ar draws y sector cyhoeddus a gweithlu sydd o dan bwysau sylweddol. Felly, mae angen sgwrs ystyrlon am ddarparu ac ariannu gofal cymdeithasol yn y dyfodol, sy'n rhoi ystyriaeth ddifrifol i ansawdd a chyrhaeddiad gwasanaethau gofal cymdeithasol.

Pwrpas y papur hwn yw canolbwyntio ar beth yw gweledigaeth hirdymor llywodraeth leol ar gyfer gofal cymdeithasol. Ei nod yw nodi beth sydd ei angen i wneud y newid angenrheidiol yn realiti, gan nodi sut y gallwn ddefnyddio'r elfennau gorau o'n systemau iechyd a gofal cymdeithasol a datblygu trefniadau mwy integredig yn y gymuned a allai gyflawni buddion gwirioneddol o ran gyrru gwir integreiddio ac effeithlonrwydd, gan ganolbwyntio ar atal, cefnogi lles a chyflawni canlyniadau.

Negeseuon Allweddol

- Mae Cynghorau'n hynod bryderus am y pwysau presennol sy'n wynebu gofal cymdeithasol. Mae'r pwysau cynyddol o ran demograffig, costau byw, gweithlu a chwyddiant sy'n wynebu pob rhan o iechyd a gofal cymdeithasol yn rhy fawr i fynd i'r afael ag o drwy well cydlynu a chanfod mwy o arbedion effeithlonrwydd.
- Mae'r galw am wasanaethau'n cynyddu, nid yw cyllidebau'n ymestyn mor bell ag yr oeddent yn arfer gwneud, mae gofalmwyr di-dâl a theuluoedd yn wynebu mwy o straen, ac mae recriwtio a chadw staff yn parhau i fod yn heriau enfawr. Heb gyllid digonol, bydd rhai cynghorau'n brwydro i fantoli cyllidebau, gan waethygu'r pwysau presennol ac wynebu'r risg ddirifol o effeithiau ar y gallu i ddarparu gwasanaeth gofal a chymorth yn amserol ac o ansawdd uchel i'r rhai hynny sy'n ei ddefnyddio.
- Mae angen sicrhau cyllid hirdymor cynaliadwy ar gyfer gofal cymdeithasol gyda datrysiad i'r ddadl "Talu am Ofal" ar sut y bydd gofal cymdeithasol yn cael ei ariannu yn y dyfodol. Mae yna hefyd angen am fuddsoddiad uniongyrchol i ddod â'r argyfwng hwn i ben, i fynd i'r afael ag anghenion heb eu diwallu ac i ganiatáu i'r holl bobl a'u teuluoedd gael mynediad i'r gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol y maent eu hangen i fyw bywyd cyfartal.
- Rydym eisiau newid o weithlu sy'n cael ei dalu'n wael, sy'n teimlo fel nad yw'n cael ei werthfawrogi, sy'n aml yn anfodlon gyda'r gwaith, ac sy'n rhan o farchnad lafur sy'n wynebu problemau di-ri o ran recriwtio a chadw staff. Rydym eisiau gweithlu sy'n diwallu anghenion y bobl sydd angen gofal a chymorth yn well, sy'n cydnabod ehangder rolau gofal a chymorth, ac sy'n cynnwys rolau ac amodau sy'n gwneud i weithwyr deimlo'n llawn cymhelliant ac fel eu bod yn cael eu gwerthfawrogi. Mae parch cydradd ar draws y sectorau iechyd a gofal cymdeithasol a rhwng gofalmwyr cyflogedig a gofalmwyr di-dâl yn hanfodol os ydym am gyflawni'r gorau ar gyfer ein cymunedau.
- Mae gofal cymdeithasol yn fwy na chyfres o wasanaethau, mae'n ymwneud â chefnogi pobl i fyw'r bywydau y maent eisiau eu byw. Caiff ei ddefnyddio ym mhob cymuned pan fo angen i alluogi plant, pobl ifanc ac oedolion o bob oed i wella a chynnal eu lles.
- Cynghorau sy'n adnabod eu cymunedau orau. Maent yn arwain gwaith pwysig gyda phartneriaid lleol sy'n cefnogi ac yn gwella lles pobl a - gyda'r adnoddau cywir - byddant yn ymdrechu'n barhaus i wella perfformiad ac arloesedd o ran y ffordd mae gofal cymdeithasol a chymorth yn cael ei gomisiynu a'i ddarparu.

Negeseuon Allweddol

- Dylai'r man cychwyn ar gyfer trafodaethau ymwneud â gwella ansawdd gofal a chyflawni canlyniadau ar gyfer unigolion, yn seiliedig ar y sgwrs 'beth sy'n bwysig'. Mae hyn yn dechrau ar lefel leol ac fe ddylai adeiladu ar gryfder awdurdodau lleol yn eu rôl mewn lle a chymuned, mynd i'r afael ag anghenion unigolion a theuluoedd, meithrin gwytnwch a chanolbwyntio ar les.
- Mae atebolrwydd democrataidd yn un o gryfderau'r system bresennol, ac mae'n rhaid cadw hynny - mae'n rhaid i ddiwygio ddechrau ar lefel leol. Mae'n rhaid i unrhyw system newydd o ran gofal cymdeithasol fod wedi'i gwreiddio'n gadarn mewn llywodraeth leol i sicrhau fod penderfyniadau'n cael eu gwneud ar lefel leol, ac yn cael eu cefnogi gan atebolrwydd democrataidd lleol.
- Mae angen newid ffocws ar draws y system iechyd a gofal cymdeithasol gyfan, o systemau iechyd sy'n canolbwyntio ar ysbytai, i systemau iechyd a gofal cymdeithasol sy'n canolbwyntio ar gymunedau a gwasanaethau cymunedol.
- Mae'r sylw yn rhy aml yn canolbwyntio ar ysbytai aciwt, yn hytrach na gweithio i wella ein hiechyd a lles ac i gadw pobl yn iach ac yn annibynnol am cyn hired â phosib. Bydd pobl bob amser angen gofal ysbyty a byddwn bob amser yn ymdrechu i sicrhau bod ganddynt fynediad i ofal ysbyty effeithiol ac o ansawdd uchel. Ond mae arnom hefyd angen ffyrdd mwy effeithiol o gadw pobl o'r ysbyty. Mae hyn yn golygu buddsoddi mewn mwy o gefnogaeth gymunedol a chefnogaeth yn y cartref. Mae hefyd yn golygu dulliau datblygu gwell sy'n galluogi pobl i ddychwelyd i fyw eu bywydau'n annibynnol ar ôl cyfnod o ofal yn yr ysbyty. Mae hyn yn galw am fwy o ganolbwyntio a buddsoddi mewn ailalluogi, adsefydlu a gofal canolraddol.
- Mae angen mwy o waith integredig ar lefel leol rhwng gwasanaethau iechyd sylfaenol a chymunedol, gwasanaethau cymdeithasol a gwasanaethau llywodraeth leol eraill ac felly'n galluogi dull mwy cyfannol i wasanaethau corfforol ac iechyd meddwl yn canolbwyntio ar wella canlyniadau i unigolion a theuluoedd (yn defnyddio gwasanaethau llywodraeth leol eraill megis addysg, hamdden a thai) a chanolbwyntio ar atal ac ymyriad cynnar.

Negeseuon Allweddol

- Mae arnom angen buddsoddiad pellach mewn ymyriadau cynnar ac atal er mwyn cynnal annibyniaeth a lleihau'r angen am ymyriadau mwy costus. Yn hanesyddol, mae atal bob amser wedi bod yng nghysgod yr heriau ariannu uniongyrchol mewn perthynas â gofal ysbyty a gofal aciwt. Heb adnoddau sydd wedi'u clustnodi'n benodol ar gyfer atal, ni fyddwn yn gweld y newid radical sydd ei angen i droi'r gromlin ar faich cynyddol o salwch a chyflyrau hirdymor.
- Mae'n rhaid i ni hefyd symud at ymyriadau a dulliau mwy sylfaenol i gefnogi teuluoedd ar gamau cynharach, gan atal dwysáu materion a'r angen am ymatebion i argyfwng. Bydd dull o'r fath yn arwain at well canlyniadau a phrofiadau i deuluoedd a llai o bwysau ar wasanaethau cymdeithasol yn gyffredinol (a bydd yn debygol o arwain at lai o blant yn dod i mewn i'r system ofal hefyd). Mae angen cyllid cynaliadwy i fuddsoddi mewn gwasanaethau ataliol, cyffredinol a chymorth cynnar er mwyn i blant, pobl ifanc a theuluoedd gael y gefnogaeth ymarferol, emosiynol, addysgol ac iechyd meddwl sydd ei hangen arnynt, cyn gynted ag y bydd ei hangen arnynt.
- Er mwyn gwella canlyniadau i blant, pobl ifanc a'u teuluoedd, mae'n rhaid i bob gwasanaeth cyhoeddus gymryd perchnogaeth o'u cyfrifoldebau rhianta corfforaethol - gan weithio ar y cyd i ddiogelu a hyrwyddo cyfleoedd bywyd plant a phobl ifanc.
- Mae gan drawsnewid digidol mewn iechyd a gofal cymdeithasol ran allweddol i'w chwarae yn nyfodol ein gwasanaethau gofal cymdeithasol. Mae arnom angen newid o system lle mae technoleg ddigidol yn ychwanegiad ac yn rhy aml mae prosesau arloesedd digidol yn neilltuo pobl sydd angen gofal a chymorth, i un lle mae adnoddau digidol priodol a fforddiadwy yn gwella'r profiad o ddarparu a defnyddio gwasanaethau gofal a chymorth.
- Mae llawer iawn o'r newid rydym eisiau ei weld yn unol â deddfwriaeth bresennol, a nodir yn benodol yn Neddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Mae gan y fframweithiau cyfreithiol presennol enw da, sydd yn alluogwr cadarnhaol i newid a rhywbeth y gallwn barhau i adeiladu arno.

Cyflwyniad a Chefndir

Mae cefnogaeth a gofal cymdeithasol o ansawdd uchel yn helpu pobl i fyw'r bywydau y maent eisiau eu byw, gan alluogi a thrawsnewid bywydau. Mae'n dod â chymunedau ynghyd, yn cynnal y GIG ac yn rhoi gwerth economaidd hanfodol i'n gwlad - os bydd teulu angen cymorth, neu unigolyn angen cefnogaeth gyda'i iechyd meddwl, oherwydd anabledau corfforol, anabledau dysgu, neu oherwydd eu bod yn hŷn ac angen cefnogaeth ychwanegol. Ar draws Cymru, mae gweithwyr cymdeithasol a gweithwyr gofal cymdeithasol yn cefnogi miloedd ar filoedd o blant a theuluoedd, gan sicrhau bod gwasanaethau o ansawdd uchel ar gael sy'n cefnogi plant, pobl ifanc a'u teuluoedd i aros gyda'i gilydd yn eu cymunedau ac sy'n helpu i atal plant rhag mynd i mewn i'r system ofal. Mae gofal cymdeithasol yn cefnogi dinasyddion i weithio; i gymdeithasu; i gefnogi aelodau o'r teulu a gofalu amdanynt; ac i chwarae rhan weithredol yn eu cymunedau. Mae'n rhan hanfodol o'r pos sydd ei angen i gadw ein cymunedau gyda'i gilydd, gan wneud cysylltiadau â gwasanaethau eraill y cyngor a'r rhai hynny a ddarperir gan bartneriaid lleol, yn cynnwys y trydydd sector. Gall hyn helpu i greu rhwydwaith o gefnogaeth leol sy'n galluogi pobl i fynegi eu hunain a chymryd rhan lawn a chyfrannu at eu cymunedau. Yn y broses, mae hyn yn gwneud y cymunedau hynny'n fwy gwydn a chynaliadwy.

Fodd bynnag, mae pob rhan o'r system iechyd a gofal cymdeithasol yn wynebu cyfnod heriol iawn ar hyn o bryd. Mae'r pwysau diweddar wedi cael ei nodi, o ofal preswyl a gofal cartref i

sefydliadau'r sector gwirfoddol a chymunedol ac ysbytai ac ymddiriedolaethau ambiwlans.

Mae galw sylweddol o hyd am ofal cymdeithasol i blant ac mae cymhlethdod anghenion yn cynyddu gan ymateb i'r heriau amlochrog mae plant yn eu hwynebu yn eu bywydau bob dydd. Mae hyn yn mynd law yn llaw â phrinder yn y gweithlu a materion parhaus o ran digonolrwydd lleoliadau. Rydym yn dal i weld effaith Covid a'r newidiadau a ddaeth yn ei sgil. Mae'r cynnydd cysylltiedig o ran tlodi oherwydd diweithdra neu gyllid teuluoedd sydd wedi'i ymestyn i'r eithaf, cam-drin domestig, unigedd, gorbryder uwch, camddefnyddio sylweddau, teuluoedd yn chwalu a digartrefedd, sydd i gyd wedi'u cysylltu ag effaith y pandemig a'r argyfwng costau byw parhaus, yn rhoi llawer o blant a theuluoedd dan bwysau a straen aruthrol. Bydd y materion hyn yn parhau i gael effaith ar iechyd meddwl a lles pobl, gan arwain at ragor o bobl angen gwasanaethau ar draws y sbectrwm angen.

Mae bellach yn amlwg bod yr heriau demograffig cynyddol, effaith yr argyfwng costau byw, y gweithlu, pwysau chwyddiannol a chymhlethdod cynyddol galw sy'n wynebu pob rhan o iechyd a gofal cymdeithasol, yn rhy fawr i gael eu datrys drwy well cydlynid neu ganfod mwy o arbedion effeithlonrwydd. Mae angen sgwrs ystyrlon am ddarparu gofal cymdeithasol yn y dyfodol, sy'n rhoi ystyriaeth ddifrifol i ansawdd a chyrhaeddiad gwasanaethau gofal cymdeithasol, gan osod dinasyddion wrth wraidd popeth.

Yn ganolog i hyn oll mae'r angen am gyllid cynaliadwy hirdymor a'r angen i gael gweithlu sydd wir yn cael eu gwerthfawrogi, sydd â pharch cydradd gyda gweithwyr y GIG ac sy'n cael eu gwobrwyo am y gwaith amhrisiadwy y maent yn ei wneud. Heb fynd i'r afael â'r ddwy her sylfaenol yma, gellid dadlau mai'r oll y gallwn ei wneud ar hyn o bryd yw symud 'y darnau o amgylch y bwrdd'. Mae methu â mynd i'r afael â sut y bydd gofal cymdeithasol yn cael ei ariannu'n fwyaf cynaliadwy yn y dyfodol a sicrhau bod llif cynaliadwy o staff ar gael, yn creu rhagolwg hynod ansicr ar gyfer pobl sy'n defnyddio gwasanaethau gofal cymdeithasol rŵan, a'r nifer cynyddol o bobl fydd angen y gwasanaeth mewn blynyddoedd i ddod.

Mae'r drafodaeth ynglŷn â dyfodol gofal cymdeithasol wedi dechrau. Roedd yr adroddiad diweddar gan Grŵp Arbenigwyr y Gwasanaeth Gofal Cenedlaethol yn ystyried pa gamau sydd eu hangen tuag at greu Gwasanaeth Gofal Cenedlaethol i blant, teuluoedd ac oedolion, gan roi sylw penodol i sut y gellid rhoi gofal am ddim pan fydd ei angen. Mae llawer ynddo y byddai llywodraeth leol yn ei gefnogi, yn seiliedig ar drafodaethau blaenorol.

Mae'r adroddiad yn canolbwyntio ar yr angen i fuddsoddi mewn gofal cymdeithasol, a symud adnoddau tuag at wasanaethau ataliol. Mae'n amlygu'r angen am gydraddoldeb gydag ieuchyd, yn ogystal â chydabod yr heriau gweithlu gydag angen i fynd i'r afael â thelerau ac amodau. Mae'r rhain i gyd yn feysydd y mae llywodraeth leol wedi bod yn galw am eu gweithredu ers amser maith. Drwy gydol yr adroddiad, amlygir bod ar y weledigaeth ar gyfer gofal cymdeithasol yng Nghymru, sy'n cyd-fynd â gweledigaeth y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, angen mwy o gyllid (a hynny cyn

edrych ar y buddsoddiad sydd ei angen i gynnig gwasanaethau am ddim pan fydd eu hangen.

Yn ôl pob golwg, mae trafodaethau blaenorol am ofal wedi cael eu gohirio ac felly mae yna dal angen i ystyried sut y gellid goresgyn yr her o alw ychwanegol yn cael ei roi ar wasanaethau gofal cymdeithasol ar adeg o leihau adnoddau. Mae angen sgwrs onest am beth sy'n realistig ac yn gyraeddadwy - mae'n hanfodol bod y cyhoedd yn deall y sgysiau hyn. Mae hyn yn tanlinellu'r angen i Lywodraeth Cymru nodi sut y bydd yn gweithredu setliad ariannu teg a hirdymor ar gyfer gofal cymdeithasol fel blaenoriaeth. Yna, dylid ystyried y ffordd orau i reoli a darparu gofal cymdeithasol, yn ogystal â'r ffordd orau i fynd i'r afael â'r heriau a nodir, a hynny o fewn dealltwriaeth lawn o'r setliad ariannu hirdymor ar gyfer gofal cymdeithasol.

Fodd bynnag, yn gyffredinol, derbynnir na fydd mwy o gyllid ar ei ben ei hun yn ddigon, ac y bydd angen ymrwymo i weledigaeth flaengar ar gyfer gofal cymdeithasol sy'n mynegi'r rôl hanfodol y mae gofal cymdeithasol yn ei chwarae mewn cymdeithas yn glir - sef system o ofal a chymorth sydd wedi'i chynhyrchu ar y cyd ac yn gydlynol, sy'n hygyrch ac sy'n seiliedig ar asedau a mesurau atal. Mae'n hanfodol bod y cryfderau a'r mecanweithiau presennol sydd ar waith yn cael eu datblygu.

Mae'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) yn Ddeddf alluogi sy'n rhoi'r dinesydd wrth wraidd popeth, gan sicrhau llais a rheolaeth i bobl sydd angen gofal a chefnogaeth, a gofaluwr sydd angen cefnogaeth, gyda dinasyddion a gweithwyr proffesiynol yn rhannu pŵer ac yn cydweithio fel partneriaid cyfartal. Mae ganddi ffocws clir ar atal ac ymyriad cynnar, yn ogystal â hyrwyddo lles a chanolbwyntio ar waith aml-asiantaeth a chydweithrediad. Mae gwerthusiad annibynnol diweddar o'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru), gan bartneriaeth o academyddion ar draws pedair prifysgol yng Nghymru ac ymgynghorwyr arbenigol, yn amlygu'r her o ran gweithredu a brofir gan ddinasyddion¹.

Yn yr un modd, mae'r Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) yn rhoi'r uchelgais, y caniatâd a'r rhwymedigaeth gyfreithiol i ni wella ein lles cymdeithasol, diwylliannol, amgylcheddol ac economaidd. Mae dyletswydd yn Neddf 2015 i newid i fodel iechyd a gofal cymdeithasol sydd wedi'i wreiddio yn y gymuned, sy'n canolbwyntio ar atal a chefnogi lles y boblogaeth. Mae Cymru iachach, a gyhoeddwyd yn dilyn yr Adolygiad Seneddol o Ddyfodol Hirdymor Iechyd a Gofal Cymdeithasol,

hefyd yn nodi uchelgais i ddod â gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol ynghyd, er mwyn iddynt gael eu cynllunio a'u darparu yn unol ag anghenion a dewisiadau unigolion, gan roi mwy o bwyslais ar gadw pobl yn iach. Mae gweledigaeth i ddarparu gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol drwy un system gyfan ddi-dor.

Nid ydym yn dechrau ar dudalen wag ac er y cydnabyddir y gall y system iechyd a gofal cymdeithasol bresennol fod yn gymhleth a'i bod heb os yn wynebu heriau, mae yna lawer o gryfderau a chyfleoedd i adeiladu arnynt. Mae cred eang bod rhaid canolbwyntio ar y ffordd orau i ddarparu systemau iechyd a gofal cymdeithasol integredig wedi'u gwreiddio mewn cymunedau lleol sy'n blaenoriaethu atal ac yn hyrwyddo annibyniaeth.

Mae llywodraeth leol yn cydnabod ac yn cefnogi uchelgais Llywodraeth Cymru i ganolbwyntio a buddsoddi mwy mewn atal ac ymyriad cynnar ond, fel cenedl, rydym yn aml wedi'i chael hi'n anodd symud o uchelgais i realiti ac rydym eisiau gweithio gyda Llywodraeth Cymru i fynegi beth mae hyn yn ei olygu i bobl a theuluoedd sydd angen cefnogaeth yn ein cymunedau.

¹ Gwerthusiad o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 | LLYW.CYMRU

Rôl a Gwerth Llywodraeth Leol

Wrth wraidd perthynas pob cyngor â'i boblogaeth leol mae ymrwymiad i wella lles corfforol a meddyliol pobl. Mae hwn yn draddodiad y gellir ei olrhain yn ôl dros y degawdau wrth i ymdrechion lleol gael eu dwyn ynghyd i wella lles y genedl. Wrth wraidd yr hyn y mae llywodraeth leol yn ei wneud mae cefnogi bywyd gwell i'w dinasyddion a helpu i ddatblygu cymunedau cryf a gwydn, rŵan ac yn yr hirdymor. Mae bywydau pobl yn cael eu dylanwadu fwyaf ar y lefel leol – yn eu cartrefi, yn yr ysgol, yn eu gweithleoedd ac yn eu cymdogaethau. Dyma hefyd lle mae dinasyddion yn fwyaf tebygol o ddod i gysylltiad â gwasanaethau a mecanweithiau cymorth i wella eu bywydau. Mae potensial enfawr felly i lywodraeth leol, yn fwy na gofal cymdeithasol yn unig, ddylanwadu ar les ei phoblogaeth leol. Mae cadw gofal cymdeithasol wedi'i wreiddio'n gadarn mewn llywodraeth leol yn galluogi adeiladu ar yr ymagwedd ehangach hon, gan ganolbwyntio ar atal ac ymyriad cynnar, yn ogystal â chefnogaeth barhaus pan fo angen.

Mae lles wedi cael ei ystyried yn aml fel cylch gwaith y rhai sy'n ymwneud â darpariaeth iechyd, ond mae gwasanaethau iechyd wedi'u creu

yn bennaf i drin salwch, nid i fynd i'r afael â'r agweddau ehangach ar fywydau pobl sy'n creu'r amodau ar gyfer lles. Mae ymyrryd ar bwynt pan fo rhywun yn dod yn wael neu angen gofal yn annhebygol o fod y ffordd fwyaf effeithiol i gyflawni newid sylweddol a pharhaus. Mae arnom hefyd angen cydnabod nad oes gan nifer sylweddol o bobl sy'n ceisio gofal a chymorth broblemâu iechyd ar hyn o bryd. Efallai y byddant yn fwy tebygol o fod angen profiadau integredig rhwng gofal cymdeithasol, tai, hamdden, cludiant a'r holl wasanaethau cymunedol sy'n gallu cael eu cymryd yn ganiataol. Felly, mae arnom angen system iechyd a gofal cymdeithasol sy'n gofalu am bobl a thelueoedd yn eu cyfanrwydd, nid yn unig un sy'n canolbwyntio ar yr anghenion iechyd ond un sy'n ystyried yr holl faterion ehangach, sydd yn ei dro yn helpu i feithrin gwytnwch cymunedol.

Roedd Adolygiad Marmot, **Fair Society, Healthy Lives**² yn pwysleisio'r rôl hanfodol mae awdurdod lleol yn ei chwarae wrth ddylanwadu a chyfrannu at benderfynyddion cymdeithasol iechyd ac i leihau anghydraddoldebau iechyd, gan nodi:

“ Mae gan Gynghorau lleol y pŵer i sicrhau lles economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol y boblogaeth leol. Maent felly mewn sefyllfa allweddol i sicrhau camau gweithredu i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd a gwella lles.”

²<http://www.instituteofhealthequity.org/resources-reports/fair-society-healthy-lives-the-marmot-review/fair-society-healthy-lives-full-report-pdf.pdf>

Nododd Marmont fod Cyngorau mewn sefyllfa dda i ddod â'r holl asiantaethau - cyhoeddus, preifat, trydydd sector - ynghyd i fynd i'r afael â materion trawstoriadol sy'n effeithio ar breswylwyr a'u cymuned. Gyda Llywodraeth Leol yn chwarae rôl allweddol drwy:

- **Weithredu fel cyflogwr mawr mewn ardaloedd lleol**
- **Comisiynu gwasanaethau**
- **Darparu arweinyddiaeth gymunedol a gwaith adnewyddu democrataidd**
- **Ymarfer pwerau mewn iechyd a lles fel rhan o'r strategaeth gymunedol gynaliadwy leol.**
- **Darparu diogelwch cymunedol a gwaith siapio lle**
- **Darparu gwasanaethau plant, yn cynnwys addysg, gofal cymdeithasol i oedolion, gwasanaethau hamdden, cynllunio ac ati.**

Gan adeiladu ar hyn, mae angen canolbwyntio ar ddatblygu modelau cefnogaeth gymunedol, sy'n edrych ar yr unigolyn cyfan ac yn mynd i'r afael ag iechyd corfforol, iechyd meddwl ac anghenion cymdeithasol gyda'i gilydd. Mae'r ffactorau hyn yn aml yn perthyn yn agos ac yn rhyngweithio i ddylanwadu ar iechyd a lles. Y cam cyntaf wrth wneud hyn yw deall ystod lawn o anghenion unigolyn, a sut mae'r rhain yn effeithio ar ei iechyd a'i les. Gellir helpu pobl i gael mynediad at gymorth priodol i fynd i'r afael â'r anghenion hyn drwy waith partneriaeth rhwng gwahanol wasanaethau yn y gymuned, a modelau newydd yn y gweithlu i gefnogi hyn.

Ni all ac ni ddylai lles fod yn elfen sy'n ymwneud â gofal cymdeithasol a chymorth yn unig, neu drwy weithio ym maes iechyd yn unig. Os yw pobl am gael cymorth i aros yn annibynnol gartref mae angen y math cywir o dai a chymdogaethau. Os yw gweithgarwch corfforol i gael ei annog mae angen amwynderau hamdden deniadol. Er

mwyn mynd i'r afael ag unigrwydd mae angen cysylltiadau cludiant dibynadwy, cymuned a sector gwirfoddol amrywiol a gwydn, a gwasanaethau cyflogaeth cynhwysfawr. Er mwyn cefnogi lles meddyliol pobl, mae angen cymunedau diogel a chynhwysol. Fel rhan o hyn mae angen i ni sicrhau bod y gweithlu, ar draws llywodraeth leol, yn meithrin y sgiliau angenrheidiol i wireddu hyn. Mae angen i hyn fod yn fusnes i bawb, eu gwaith nhw yw amddiffyn y rhai mwyaf diamddiffyn yn ein cymunedau, yn ogystal â gwella lles dinasyddion.

Mae llywodraeth leol mewn sefyllfa unigryw i wneud y cysylltiadau hyn ond mae angen mewnbwn hanfodol gan y sector gwirfoddol lleol, y farchnad darparwyr gofal a'i weithlu a'r GIG lleol o hyd, sydd i gyd â rôl glir a sylfaenol i'w chwarae wrth greu manau lleol lle gall lles ffynnu. Oherwydd bod hon yn ymdrech leol mae cyngorau, fel arweinwyr lleol sy'n atebol yn ddemocrataidd, mewn sefyllfa ddelfrydol i drefnu'r holl ddyheadau ac adnoddau lleol o amgylch gweledigaeth gyffredinol ar gyfer lles ac annibyniaeth y boblogaeth.

Y realiti yw nad yw hyn yn bosibl ar lefel Cymru gyfan. Mae Caerffili, Caerdydd, Sir Gâr, Ceredigion a Chonwy yn lleoedd gwahanol iawn ac mae arnynt angen y rhyddid i ddatblygu ymatebion gwahanol o fewn fframwaith canlyniadau ac ariannu trosfwaol a osodir gan Lywodraeth Cymru. Mae angen cadw system gofal cymdeithasol sy'n cael ei harwain, ei chomisiynu a'i darparu'n agos at gymunedau lleol, gan alluogi penderfyniadau ynghylch cyllid i gael eu gwneud gyda phobl leol, sy'n golygu bod yr hyn sy'n cael ei gomisiynu wir yn bwysig i bobl.

Mae rôl ehangach gwasanaethau gofal cymdeithasol a llywodraeth leol sy'n canolbwyntio ar les dinasyddion wedi'i chydabod yn y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Yn ganolog i hyn y mae darparu ymyrraeth gynnar a gwasanaethau atal. Caiff nifer o wasanaethau ataliol, fel canolfannau hamdden, parciau, addysg oedolion, gwaith ieuenctid a chyfleusterau cymunedol eu darparu ar ddisgresiwn Cynghorau lleol. Yn anffodus, yn ystod y blynyddoedd diwethaf, y gwasanaethau hyn sydd wedi wynebu baich y toriadau i gyllidebau awdurdodau lleol wrth i wasanaethau statudol megis addysg a gwasanaethau cymdeithasol gael eu diogelu. Mae'n hollbwysig ein bod yn atal dirywiad mewn gwasanaethau ataliol lleol a'n bod yn dod o

hyd i ffordd o fuddsoddi'n sylweddol mewn gwasanaethau ataliol newydd neu bresennol mewn lleoliadau sylfaenol a chymunedol.

Fel nodwyd gan **Swyddfa Archwilio Cymru**³ bydd hyrwyddo gwasanaethau ataliol ac ymyriad cynnar yn gofyn i gynghorau a'u partneriaid newid sut mae gwasanaethau'n cael eu cynllunio a'u darparu ar hyn o bryd. Bydd hefyd angen perchnogaeth y tu allan i wasanaethau cymdeithasol a dealltwriaeth ei fod yn ymwneud â rhannau eraill o'r system yn gweithio i gynnal annibyniaeth a lles. Un o'r materion allweddol i Lywodraeth Cymru yw'r ffordd orau i symud blaenoriaethau o ysbytai a gofal aciwt i atal a mynd i'r afael â phenderfyniadau anghydraddoldeb iechyd ac iechyd y cyhoedd yn ehangach.

Gweledigaeth ar gyfer Gofal Cymdeithasol yn y Dyfodol a'r Berthynas gyda Gwasanaethau Iechyd

Mae pob gwasanaeth wedi'i chael hi'n anodd dal i fyny gyda nifer o newidiadau a heriau sy'n digwydd ar yr un pryd, gyda phwysau demograffig, baich newidiol afiechydon, a disgwyliadau cynyddol y cleifion, defnyddwyr gwasanaeth a'r cyhoedd. Mae gormod o ofal yn cael ei ddarparu gan ysbytai a chartrefi gofal, ac mae gwasanaethau triniaeth yn parhau i gael blaenoriaeth uwch nag atal. Mae'r gwahaniaethau traddodiadol rhwng Meddygon Teulu ac arbenigwyr mewn ysbytai, gwasanaethau ysbyty a gwasanaethau yn y gymuned, a gwasanaethau gofal cymdeithasol ac iechyd corfforol a meddyliol, yn golygu bod gofal yn aml yn dameidiog a gofal gwbl integredig yw'r eithriad yn hytrach na'r rheol. Nododd y papur **Gwella Gofal Iechyd Sylfaenol a**

Chymunedol yng Nghymru⁴ fod angen newid y ffordd mae GIG Cymru yn cael ei ariannu er mwyn gwella gofal sylfaenol a chymunedol a gallu diwallu anghenion y boblogaeth yn well. Mae'n dangos fod anghydbwysedd wedi bod ers peth amser o ran cyllido, heb fawr o symud mewn adnoddau i ofal sylfaenol a chymunedol i gyd-fynd â'r angen a helpu i atal salwch a derbyniadau diangen i'r ysbyty. Ar yr un pryd, mae gwasanaethau gofal cymdeithasol yn gorfod bodloni'r galw cynyddol gydag adnoddau prinnach. Mae'n hanfodol bod buddsoddiad yn cael ei wneud mewn gofal sylfaenol a chymunedol a bwriad i gefnogi gwasanaethau ataliol, gan wella'r cysylltiad rhwng y GIG a gwasanaethau cymdeithasol / awdurdodau lleol.

³<https://www.wao.gov.uk/system/files/publications/Independence-Older-People-2015-English.pdf>

⁴<http://www.bevancommission.org/sitesplus/documents/1101/Bevan%20Commission%20Primary%20Care%20v1a.pdf>

Bydd ysbytai o hyd yn rhan hanfodol o'r system iechyd a gofal cymdeithasol a bydd yna bob amser achosion lle mae ysbyty yw'r dewis mwyaf priodol neu ymarferol ar gyfer darparu rhai mathau o ofal iechyd. Fodd bynnag, nid yw'r adnoddau a'r sylw presennol a roddir i ysbytai yn gweddu anghenion iechyd a gofal y boblogaeth, a daw hyn yn aml ar draul buddsoddiad mewn mathau eraill o ddarpariaeth. Mae angen newid ffocws ar draws y system iechyd a gofal cymdeithasol gyfan, o systemau iechyd sy'n canolbwyntio ar ysbytai, i systemau iechyd a gofal cymdeithasol sy'n canolbwyntio ar gymunedau a gwasanaethau cymunedol fel y'i diffinnir yn yr ystyr fwyaf cyffredinol. Mae gwneud gofal yn y gymuned yn ffocws canolog i'r system yn gofyn am ymagwedd system gyfan at newid, sy'n cwmpasu gwasanaethau ysbytai, gwasanaethau cymunedol, gofal sylfaenol a gofal cymdeithasol. Caiff y safbwynt hwn ei gefnogi gan Gronfa'r Brenin⁵ ac mae hefyd yn gwireddu'r uchelgais a nodir yn y ddogfen Cymru Iachach, sef bod iechyd a gofal cymdeithasol yn rhan o ddull cymunedol ehangach i leoli gwasanaethau.

Mae'n rhaid i unrhyw ymdrech i ailfeddwl y system iechyd a gofal cymdeithasol gynnwys ystyriaeth o ble mae gofal yn cael ei ddarparu orau, y cyfleusterau sydd eu hangen a sut y gellir defnyddio asedau yn fwyaf effeithiol. Mae llawer o gyfleoedd i symud mwy o ofal o ysbytai ac i'r gymuned, yn cynnwys darparu gofal camu i lawr, adsefydlu ac ailalluogi'n nes at adref. Mae yna hefyd gyfleoedd i gyflawni integreiddio agosach rhwng darparwyr gofal gwahanol rhwng iechyd a gofal cymdeithasol. Dylai'r weledigaeth, fel y cefnogir gan Gymru Iachach, ganolbwyntio ar wasanaethau lleoli gofal yn y gymuned, mor agos â phosibl at gartref yr unigolyn, a dylai hefyd fod ag agwedd sy'n galluogi cleifion a defnyddwyr

gwasanaeth i gymryd mwy o gyfrifoldeb am eu hiechyd a lles, gyda chefnogaeth gofalwyr a theuluoedd. Ar draws y sector cyhoeddus mae cyfleoedd i drefnu'r gymuned yn well a chreu cyfleusterau un alwad ar gyfer tai, buddion, gofal iechyd a gwasanaethau eraill. Mae ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i ddatblygu dros 50 o ganolbwyntiau cymunedol lleol i gyd-leoli iechyd a gofal cymdeithasol rheng flaen a gwasanaethau eraill wedi cael ei groesawu gan lywodraeth leol ac mae'n hanfodol bod cynghorau'n bartneriaid cyfartal yn yr ymdrech hon. Gall cydlyniad fod yn fwy cyfleus i ddinasyddion, ac er nad yw'n ddigonol ar ei ben ei hun i beri gwell cydlyniad rhwng iechyd, gofal cymdeithasol a gwasanaethau eraill, mae potensial i alluogi gofal sy'n fwy integredig ac amserol.

Mae tystiolaeth y gall gwell cydlyniad gofal wella profiad a chanlyniadau gofal a chynyddu effeithlonrwydd drwy osgoi dyblygu. Mae hyn yn arbennig o bwysig i bobl sy'n defnyddio gwasanaethau cymunedol oherwydd eu bod yn aml angen cefnogaeth gan sawl gwasanaeth. Mae llawer o feysydd yn ceisio gwella cydlyniad drwy gyflwyno 'un pwynt mynediad' i leihau datblygu o fewn prosesau atgyfeirio ac asesu. Mae rhai meysydd yn cyflwyno rolau newydd gyda swyddogaeth cydlynu gofal benodol. Bwriad y rolau hyn yw gweithredu fel dull o helpu pobl i ddefnyddio gwasanaethau cymhleth a heb eu cydlynu. Fodd bynnag, datrysiad gwell fyddai i wneud gwasanaethau'n llai tameidiog, fel nad oes angen yr haen ychwanegol hon o gymhlethdod, gydag uchelgais y byddai holl anghenion y dinesydd, boed y rheiny'n ymwneud ag iechyd neu ofal cymdeithasol, yn cael eu rheoli'n esmwyth. Mae llawer o leoedd yn ceisio cydlynu'n well drwy ddod â gweithwyr proffesiynol ynghyd mewn timau cymunedol integredig.

⁵ https://www.kingsfund.org.uk/sites/default/files/field/field_publication_file/Place-based-systems-of-care-Kings-Fund-Nov-2015_0.pdf

Y weledigaeth ar gyfer trawsnewid gwasanaethau yn y gymuned yw bod yn rhaid i hyn ddigwydd ar lefel leol, gyda system sy'n canolbwyntio ar integreiddio lleol, a dod â gwasanaethau gofal sylfaenol ac iechyd cymunedol yn nes at ei gilydd gyda gofal cymdeithasol. Byddai hyn yn rhoi llawer iawn mwy o bwyslais ar newid gwirioneddol ar draws y system iechyd a gofal cymdeithasol, gyda chyfle i ystyried newid sylfaenol o ran sut mae gofal sylfaenol yn gweithio, gan ganolbwyntio ar drin, cefnogi a gofalu am bobl yn eu cymunedau. Fel hyn, byddai llywodraeth leol yn gallu defnyddio ei chysylltiadau uniongyrchol gyda chymunedau drwy ei mandad democrataidd i gael sgysiau onest a chynhwysol am hawliau a chyfrifoldebau dinasyddion o ran eu hiechyd a lles. Gall hefyd gysylltu gwasanaethau iechyd a lles yn y gymuned gyda gwasanaethau presennol yn y gymuned, y mae pobl yn ymddiried ynddynt ac yn gallu cael mynediad hawdd atynt. Mae gofal cymdeithasol eisoes yn ganolog i ffawd ein GIG a rheoli'r pwysau ar ein hysbytai'n benodol. Mae gofal a chymorth, a'u cysylltiadau â gofal sylfaenol, iechyd y cyhoedd ac iechyd cymunedol, yn helpu i gadw'r nifer sydd wrth ddrws ffrynt ysbysai yn isel. O ran y rhai hynny sydd angen treulio amser mewn ysbysai, mae'r un gefnogaeth yn y gymuned yn cadw'r drws cefn ar agor er mwyn i bobl allu dychwelyd adref mewn modd diogel ac amserol. Fe allai dod â'r gwasanaethau hyn yn nes at ei gilydd ar lefel leol helpu i ddatrys y broblem sylfaenol o ddiffyg integreiddio a achosir gan wrthdaro blaenoriaethau, prosesau, gwerthoedd a modelau ariannu rhwng adrannau gwasanaethau cymdeithasol ac iechyd.

Gan fod pob cymuned yn wahanol ac angen trefniant unigryw o wasanaethau, mae'n hanfodol bod y trefniadau llywodraethu sy'n sail i'n system iechyd a gofal cymdeithasol yn gywir, gydag angen i adlewyrchu'r atebolrwydd a'r trosolwg democrataidd sydd o fewn gofal cymdeithasol.

Mae'n rhaid parchu hyn a sicrhau ei fod yn cael ei adlewyrchu'n briodol mewn unrhyw newid i sut mae gwasanaethau'n cael eu strwythuro neu eu darparu.

Nid yw trawsnewid y modd y darperir gwasanaethau yn rhywbeth y gellir ei gyflawni dros nos ac mae angen bod yn realistig ynghylch yr amser sydd ei angen i drawsnewid gwasanaethau yn y gymuned. Mae angen sicrhau mwy o gysondeb â gwasanaethau cysylltiedig megis practis cyffredinol, iechyd meddwl, gwasanaethau aciwt a gofal cymdeithasol. Byddai angen buddsoddiad ychwanegol ar y newid hwn o hyd yn ogystal (gan gynnwys setliad hirdymor ar gyfer ariannu gofal cymdeithasol). Mae'r newid o drin cyflyrau i sicrhau'r lles mwyaf posibl yn gofyn am ailfeddwl sut y byddai'r buddsoddiad hwn yn cael ei ddefnyddio i gael yr effaith orau. Dylid diffinio gwerth mwyaf unrhyw fuddsoddiad newydd ar lefel leol, heb lawer o fentrau gan y llywodraeth a'r GIG. Dylai'r mewnbwn mwyaf posibl ddod gan gymunedau, y gweithlu, defnyddwyr gwasanaeth a chleifion. Gyda digon o hyblygrwydd yn lleol, gellid defnyddio'r cyllid i:

- Fuddsoddi mewn gwasanaethau atal, gofal sylfaenol ac iechyd cymunedol, gyda thimau amlasiantaeth yn gweithio'n agos ochr yn ochr â'r sector gwirfoddol i roi cymorth cynnar a chefnogaeth mewn lle sy'n helpu i sicrhau bod y dinasyddion yn profi gofal a chefnogaeth ddi-dôr.
- Adfywio buddsoddiad mewn gofal canolraddol ac ailalluogi.
- Buddsoddi mewn isadeiledd cydlynol, megis comisiynu ar y cyd, asesu ar y cyd a rhannu gwybodaeth i olrhain pobl drwy'r system iechyd a gofal cymdeithasol a chynllunio gweithlu ar y cyd.
- Buddsoddi mewn datblygu sgiliau gyda chynghorau'n cymryd mwy o gyfrifoldeb

Trawsnewid Gwasanaethau Plant

Mae'n rhaid i unrhyw ddull sy'n ceisio diwygio'r gwasanaethau rydym ni'n eu darparu i blant, pobl ifanc a'u teuluoedd gael ei fframio o amgylch dull sy'n seiliedig ar y teulu, lle mae gwasanaethau a systemau effeithiol ar waith er mwyn ymyrryd yn gynnar ac effeithiol ac atal anghenion rhag dwysáu. Rydym wedi eirioli ers tro dros sicrhau bod modd i ni roi'r gefnogaeth gywir i blant a theuluoedd ar yr amser cywir, gan gynnwys buddsoddi mewn gwasanaethau ataliol a chymorth cynnar. Mae angen i hyn ystyried sut mae llywodraeth ganolog a llywodraeth leol, yn ogystal â'n partneriaid ehangach, yn darparu arweinyddiaeth dda ac effeithiol, a chyllid, ar gyfer yr agenda atal.

Budd buddsoddi mewn help i deuluoedd yn gwella canlyniadau plant yn y pen draw a lleihau gwariant nes ymlaen, trwy gadw mwy o blant yn ddiogel gyda'u teuluoedd, hyrwyddo ailuniad, dod â chylchoedd gofal ailadroddus ac sy'n pontio'r cenedlaethau i ben, lleihau achosion o niwed sylweddol a gwrthweithio effaith amddifadedd.

Fel rhan o hyn, mae'n hanfodol bod rôl partneriaid ehangach wrth gefnogi plant a theuluoedd yn cael mwy o lawer o ystyriaeth, wrth ystyried unrhyw ddiwygio. Mae canolbwynt trafodaethau am ddiwygio hyd yma wedi bod ar wasanaethau plant, ond mae'n rhaid i bob partner ar lefel leol a chenedlaethol gadw canolbwynt cryf ar anghenion plant, pobl ifanc a theuluoedd.

Mae gwella bywydau plant a phobl ifanc a darparu cefnogaeth o ansawdd uchel sy'n diwallu anghenion plant yn waith i wasanaethau plant, a hefyd yn gyfrifoldeb i'r Cyngor cyfan, a'r sector cyhoeddus a'r sector gwirfoddol ehangach. Mae llawer o'r materion sy'n gwneud y gwahaniaeth mwyaf i fywydau plant a theuluoedd, fel sicrhau bod tai diogel, fforddiadwy a chyfforddus ar gael a rhagolygon cyflogaeth lleol, y tu hwnt i gylch gwaith yr adran gwasanaethau plant, felly mae'n hanfodol bod y Cyngor cyfan yn ymgysylltu â'r agenda hon. Mae'n rhaid i'r teimlad hwn o uchelgais a rennir ar gyfer plant gael ei ailadrodd ar draws pob partner, gyda phob asiantaeth yn cydweithio er lles plant a theuluoedd.

Yn debyg, dylid sicrhau bod llinyn euraidd yn rhedeg trwy fusnes y llywodraeth, gyda phob adran yn ystyried sut bydd eu gweithgareddau'n effeithio ar blant a theuluoedd. Bydd ymrwymiad dilys i wrando ar ddymuniadau plant a phobl ifanc a gweithredu arnynt yn ganolog i hyn hefyd, a bydd rhagor o ddatganoli o lefel genedlaethol i lefel leol yn rhoi'r adnoddau sydd eu hangen arnynt i Gynghorau i ddod â gwasanaethau at ei gilydd a gwireddu'r weledigaeth hon.

Rydym ar gyffordd bwysig yn y gwasanaethau plant, ac mae'n gyfle mewn sawl ffordd i weithredu'r newid sydd ei angen i sicrhau bod y system gyfan nid yn unig yn gynaliadwy ond yn bwysicach, ei bod yn gwasanaethu'r rhai mae wedi'i chynllunio ar eu cyfer yn well; plant, pobl ifanc a'u teuluoedd. Er bod llawer o ganolbwyntio wedi bod ar syniad 'diwygio radical', yr her sylfaenol sydd o'n blaenau yw nad yw'r sylfeini sydd eu hangen i gefnogi system gref a chynaliadwy ar gael ar hyn o bryd. P'un ai digonolrwydd y gweithlu, cyllid, gwasanaethau ataliol priodol neu leoliadau yw hyn, nid oes digon ar gael yn y system bresennol.

Mae'r heriau hyn i gyd yn arwydd o'r angen am newid sy'n adlewyrchu'r amrywiaeth o faterion y mae Cyngorau wedi bod yn eu codi ers sawl blwyddyn, gan gynnwys yr angen am fuddsoddiad sylweddol ar gyfer gwasanaethau ac yn y gweithlu, heriau o ran digonolrwydd lleoliadau a'r angen i adrannau'r llywodraeth a sefydliadau partner gydweithio'n well. Rydym wedi eirioli dros sicrhau bod modd i ni roi'r gefnogaeth gywir i blant a theuluoedd ar yr amser cywir, gan gynnwys buddsoddi mewn gwasanaethau ataliol a chymorth cynnar, gan edrych ymhell y tu hwnt i rôl gwasanaethau plant yn unig.

Strwythurau Cefnogi

Mae llywodraeth leol yn cydnabod bod lle i rai gwasanaethau a fframweithiau cenedlaethol gynorthwyo â dylunio a darparu gwasanaethau. Er enghraifft, mewn trafodaethau diweddar mynegwyd cefnogaeth ar gyfer fframweithiau cenedlaethol o amgylch telerau ac amodau i weithwyr cymdeithasol. Yn yr un modd, mae llywodraeth leol wedi bod yn ganolog o ran datblygu'r Gwasanaeth Mabwysiadu Cenedlaethol a Maethu Cymru fel mentrau cenedlaethol. Fodd bynnag, mae angen cydnabod bod y dystiolaeth yn dangos nad yw datrysiadau o'r brig i lawr bob amser yn gweithio fel y dylen nhw. Prin yw'r dystiolaeth fod cynnal gwasanaethau'n genedlaethol yn eu gwneud yn fwy unffurf na gwasanaethau sy'n cael eu cynllunio a'u darparu'n lleol. Mae'r syniad y byddai systemau a dulliau mwy cenedlaethol o reidrwydd yn helpu i gael gwared ar amrywiaethau lleol diangen yn ddiffygiol: fe allai waethygu anghydraddoldebau sydd ond yn gallu cael eu datrys drwy ymateb lleol. O fewn y GIG er enghraifft, mae yna dal amrywiaeth sylweddol o ran mynediad, ansawdd a chanlyniadau. Yn fwy eang, nid yw amrywioldeb yn unigryw i'r sector cyhoeddus ac mae'n hytrach yn nodwedd anochel o fywyd. Mae hygyrchedd ac argaeledd banciau, siopau, cysylltiadau cludiant a bwytai yn rhan o beth sy'n gwneud pob ardal yn wahanol. Mae angen system lle mae amrywiad yn adlewyrchu dewisiadau cadarnhaol mewn ardaloedd lleol i adlewyrchu anghenion a dymuniadau lleol, ac i adeiladu cymunedau sy'n gynhwysol, yn gydlynol ac sy'n hyrwyddo'r cyfleoedd bywyd i bawb o fewn iddynt. Mae datrysiadau pwrpasol Cynghorau i heriau lleol hefyd yn caniatáu mwy o le ar gyfer arloesedd a

gwelliant i ffynnu, sydd yn fwy anodd i'w gyflawni gyda gormod o wasanaethau ar lefel genedlaethol.

Yn y gorffennol, mae llywodraeth leol wedi nodi y dylai unrhyw gamau diwygio ddechrau ar lefel leol ac adeiladu ar gryfder awdurdodau lleol yn eu rôl mewn cymuned, gan fynd i'r afael ag anghenion unigolion a theuluoedd, datblygu gwytnwch a chanolbwyntio ar les - dylai unrhyw newidiadau fod wedi'u gwreiddio, a chael eu harwain, gan yr hyn sy'n gweithio i bobl a defnyddwyr gwasanaeth, nid beth sy'n gweithio i systemau neu strwythurau. Felly, mae atebolrwydd democrataidd ar lefel leol yn gryfder o'r system bresennol, rhaid cadw hyn a bydd yn allweddol o ran sicrhau bod cynnydd yn parhau i gael ei wneud. Mae arweinyddiaeth ac atebolrwydd democrataidd Cynghorau'n cefnogi gwaith partneriaeth effeithiol ar lefel leol ac mae angen sicrhau bod strwythurau llywodraethu priodol yn cael eu rhoi ar waith sy'n adlewyrchu trosolwg democrataidd o awdurdodau lleol.

Mae'r tair rhaglen genedlaethol fawr - y Rhaglen Strategol ar gyfer Gofal Sylfaenol, y Rhaglen Gofal Brys a Gofal mewn Argyfwng, a'r Gronfa Integreiddio Rhanbarthol / Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol - i gyd yn canolbwyntio ar gryfhau gwasanaethau gofal yn y gymuned ac mae'r syniad hwn yn ganolog i'r ddogfen Cymru Iachach. Fodd bynnag, mae'r rhain (yn enwedig y ddwy raglen gyntaf) yn cael eu harwain gan y GIG yn bennaf ac mae angen rhoi llawer iawn mwy o bwyslais ar ddilyn dull a rennir, gan sicrhau bod y llywodraeth leol yn cymryd rhan lawn yn y gwaith hwn a bod cydraddoldeb rhwng partneriaid. Mae angen canolbwyntio ar ddarparu gofal cymdeithasol da sy'n lleol ac yn canolbwyntio ar yr unigolyn, gan

adeiladu ar adnoddau a chysylltiadau cymunedol lleol. Mae angen i'r ymdrechion hyn gael eu cefnogi a'u gwella gan arweinyddiaeth genedlaethol a rhanbarthol, neu fe fydd cynnydd yn parhau i ddiwydd mewn pocedi ac ni fyddwn yn cyflawni'r newid eang sydd ei angen. Bydd gan y Swyddfa Genedlaethol arfaethedig rôl i'w chwarae, ond mae'r gwaith i ddatblygu a siapio'r Swyddfa Genedlaethol yn dal i gael ei gynnal a bydd yn destun ymgynghoriad ac felly nid yw'n glir sut fydd y trefniadau hyn yn edrych eto. Bydd yn hanfodol bod aelodaeth yn caniatáu ar gyfer cyfranogiad uniongyrchol gan gynghorau a budd-ddeiliaid gofal cymdeithasol ac yn glir ar sut y bydd trosolwg democrataidd gan lywodraeth leol yn cael ei gynnwys yn y trefniadau.

Yr adnoddau pwysicaf yw cyllid a'r gweithlu, yn enwedig o ystyried natur ddwys o ran staff y gwasanaethau yn y gymuned a phryderon cynyddol ynglŷn â phrinder rhai grwpiau o weithwyr allweddol. Mae hwn yn faes lle gallai cytuno ar rai materion yn genedlaethol fod yn ddefnyddiol. Ni ddylai arweinyddiaeth genedlaethol fod yn or-ragnodol er mwyn caniatáu hyblygrwydd o ran sut mae modelau gofal newydd yn cael eu gweithredu a'u haddasu i osgoi rhwystro arloesedd ar lefel leol a rhanbarthol. Mae rôl y llywodraeth ganolog yn parhau i gynnwys gosod y weledigaeth a'r fframwaith ar gyfer gofal, a'r disgwyliadau ar y sector o ran safonau. Cydnabyddir bod yna rai materion a fydd yn elwa o drafodaeth a chytundeb ar lefel genedlaethol. Er enghraifft, rydym yn cytuno y gallai fod o fudd mawr i edrych ar sut y gallwn symud ymlaen â safoni tâl gweithlu, gyda thelerau ac amodau y cytunir arnynt yn genedlaethol, tra'n sicrhau bod trosolwg gwleidyddol o unrhyw benderfyniadau a wneir.

Mae gan drawsnewid digidol mewn iechyd a gofal cymdeithasol ran allweddol i'w chwarae yn nyfodol ein gwasanaethau gofal cymdeithasol.

Gall technolegau newydd a thechnolegau sy'n dod i'r amlwg gefnogi gwasanaethau hyblyg, wedi'u teilwra sy'n hyrwyddo iechyd, lles ac annibyniaeth pobl. Gallant helpu i fynd i'r afael â rhai o'r heriau mawr a wynebir gan y sector drwy gynnig mynediad amserol i bobl at wasanaethau iechyd corfforol ac iechyd meddwl, gan eu helpu i reoli eu hiechyd a'u gofal eu hunain. Gall technolegau digidol helpu i leihau'r pwysau ar ein gweithlu, gan roi mwy o amser iddynt wneud y gwaith trin a gofalu sydd ond yn gallu cael ei wneud gan bobl, a helpu i dargedu anghyfartaledd o ran mynediad a chanlyniadau. Gallant helpu i leihau ôl-troed carbon y sector a gwella ei wytnwch wrth wynebu effeithiau newid hinsawdd a phandemig yn y dyfodol.

Am y rhesymau hyn, mae'n rhaid i gyflawni trosglwyddiad digidol o'r sector iechyd a gofal cymdeithasol fod yn ystyriaeth allweddol wrth edrych tuag at y dyfodol. Gan archwilio sut y gallwn roi gwell rheolaeth i bobl a galluogi iddynt ddod yn gyfranogwyr mwy gweithredol yn eu hiechyd a'u lles eu hunain. Gyda'r nod y bydd hyn yn helpu pobl i wneud dewisiadau gwybodus am eu triniaethau, eu gofal a'u cymorth eu hunain, gan ddarganfod y gwasanaeth mwyaf priodol ar gyfer eu hanghenion. Wrth i ni gyflwyno technolegau digidol, mae arnom angen sicrhau fod gan bobl yr isadeiledd a'r sgiliau i ddefnyddio'r technolegau newydd hynny.

Mae unrhyw newid hefyd angen cefnogaeth i wella a thrawsnewid ac mae cyfle i ddefnyddio'r strwythurau cenedlaethol presennol sydd mewn lle. Er enghraifft, fe allai hyn olygu bod Gofal Cymdeithasol Cymru yn derbyn cefnogaeth genedlaethol bellach i wella. Yma, fe allai fod yna rôl i Ofal Cymdeithasol Cymru arwain ar ddatblygiad fframwaith gyrfa cenedlaethol ac unrhyw fframwaith Rhaglen am Newid arfaethedig, gyda'r adnoddau priodol.

Meysydd o Ddiwygio Posibl Eraill

O ran rhaglen Llywodraeth Cymru ar les, mae llywodraeth leol wedi dadlau'n flaenorol y byddai'n amser da i gael archwiliad llawn o'r modd y caiff rôl gwella iechyd y cyhoedd ei chreu o fewn llywodraeth leol, ac mae'n credu bod gwerth sylweddol mewn ystyried hyn ymhellach.

Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi ei leoli yn y GIG ac yn anochel, mae wedi ei gysgodi gan gyflunio mwy ar y gofal eilaidd. Byddai lleoli swyddogaethau iechyd y cyhoedd priodol yng nghynghorau Cymru yn rhoi ysgogiad newydd i agenda iechyd y cyhoedd, gan ganiatáu gweithio'n fwy clos gyda Meddygon Teulu a chysylltu gyda'r rôl orfodaeth sydd gan gynghorau mewn meysydd fel diogelwch bwyd. Mae llywodraeth leol yn derbyn yn llawn pan fo

Fel y nodwyd yn nhrefodaeth Adran Iechyd Lloegr:

“ Mae Awdurdodau Lleol yn stiwardiaid atebol yn ddemocrataidd dros les eu poblogaeth. Maen nhw'n deall pwysigrwydd allweddol “lle” er mwyn hyrwyddo lles....Mae gan awdurdodau lleol ddigon o brofiad o realiti anghydraddoldebau iechyd yn eu cymunedau. Mae nifer o'r penderfynwyr cymdeithasol yn dod o fewn eu cwmpas, fel y gallant gymryd camau strategol i atal anghydraddoldebau ar draws nifer o swyddogaethau, megis tai, adfywio economaidd ac amgylcheddol, cynllunio strategol, addysg, gwasanaethau plant a phobl ifanc, diogelwch tân ac ar y ffyrdd”⁶.

Mae'r King's Fund yn adrodd fod trosglwyddo swyddogaethau a staff iechyd y cyhoedd o'r GIG i awdurdodau lleol, wedi digwydd yn ddiraffferth iawn, yn y rhan fwyaf o achosion. Roedd cyfarwyddwyr iechyd y cyhoedd yn hyderus y byddai gwell canlyniadau iechyd yn

gwasanaeth iechyd y cyhoedd yn rhan glos o ddarparu gwasanaethau clinigol, mae'n rhaid bod rôl barhaus gan y GIG.

Mae rôl llywodraeth leol yn hyrwyddo iechyd y cyhoedd eisoes wedi ei amlinellu mewn deddfau gyda Deddf Llywodraeth Leol 2000 yn rhoi cyfrifoldeb statudol i awdurdodau lleol i wella amgylchiadau economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol eu meysydd. O ystyried iechyd y cyhoedd, mae ystod o ymarferwyr, yn enwedig mewn gofal cymdeithasol, iechyd yr amgylchedd ac yn fwy eang mewn gwasanaethau hamdden drwy gynlluniau megis cynllun atgyfeirio meddygon teulu, hefyddyn chwarae rôl allweddol gyda phenderfynwyr cymdeithasol iechyd gwael.

y dyfodol ac roeddent yn adrodd am brofiadau cadarnhaol o weithio mewn awdurdodau lleol. Mae sawl cyfarwyddwr hefyd yn dylanwadu ar benderfyniadau'r awdurdod lleol ymhell y tu hwnt i gyfyngiadau'r gyllideb a glustnodwyd ar gyfer iechyd y cyhoedd.⁷

⁶ https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/216708/dh_131904.pdf

⁷ <http://www.kingsfund.org.uk/projects/verdict/has-government-delivered-new-era-public-health>

Casgliad

Mae llywodraeth leol wedi cydnabod ers tro yr angen i ailganolbwyntio ein gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol i flaenoriaethu atal ac ymyriad cynnar a hyrwyddo annibyniaeth a lles da. Dim ond drwy wneud hyn y byddwn yn gallu troi'r llanw o ran salwch a dibyniaeth ar wasanaethau aciwt ac ysbyty. Felly, pan mae ar bobl angen triniaeth, gofal a chefnogaeth, mae ein hymatebion yn seiliedig ar yr hyn sydd fwyaf pwysig i'r unigolyn ac yn galluogi iddynt fyw bywydau ystyrlon ac annibynnol, yn unol â Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru).

Mae angen rhoi mwy o bwyslais a buddsoddiad yn y math o gefnogaeth y mae pobl ei heisiau a'i hangen i fod yn ddiogel yn eu cartrefi, gyda thriniaeth gyflym neu gefnogaeth argyfwng os oes angen. Mae buddsoddi mewn cefnogaeth gymunedol a chefnogaeth yn y cartref yn well i bobl, ond mae hefyd yn ddefnydd gwell o adnoddau na gofal claf mewnol. Dylid canolbwyntio ar sicrhau y gall pobl gael mynediad i'r gofal cywir, yn y lle cywir, ac ar yr adeg gywir. I'r rhan fwyaf o bobl, y rhan fwyaf o'r amser, gartref yw hynny. Yn yr un modd, i blant a theuluoedd, bydd sicrhau fod cynghorau yn gallu buddsoddi mewn gwasanaethau ataliol, cyffredinol a chymorth cynnar, gyda'r holl sefydliadau partner yn cydnabod ac yn chwarae eu rhan, yn golygu y gellir gwneud ymyriadau cynt gyda theuluoedd ac atal

problemau rhag gwaethygu. Yma, fe all plant, pobl ifanc a theuluoedd gael y gefnogaeth ymarferol, emosiynol, addysgol ac iechyd meddwl y mae arnynt ei hangen, cyn gynted ag y maent ei hangen.

Mae llywodraeth leol yn bartner parod sydd wedi ymrwymo i archwilio sut y gallwn drawsnewid ein gwasanaethau gofal cymdeithasol. Rydym bob amser wedi gwerthfawrogi'r cyfleoedd i ymgysylltu'n uniongyrchol â Gweinidogion ac uwch swyddogion ar yr heriau a'r cyfleoedd sy'n wynebu ein system iechyd a gofal cymdeithasol ac mae llywodraeth leol yn awyddus i chwarae rôl arweiniol weithredol wrth gefnogi uchelgeisiau Llywodraeth Cymru am Gymru gryfach, decach ac iachach a sut y gallwn ddatblygu'r weledigaeth a'r uchelgeisiau a amlinellir yn y papur hwn.

ADSS Cymru
Yn arwain Gwasanaethau
Cymdeithasol yng Nghymru
Leading Social Services in Wales

Gofal Cymdeithasol Cymru
Social Care **Wales**